

„A gregorián a harmadik évezredben”

Ezzel a furcsa címmel rendeztek közel egyhetes konferenciát március végén Madridban. Az indok kissé anyagi jellegű: az elmúlt években milliós példányszámban fogyott el a világpiacon, voltaképpen érthetetlen okból, a silos-i bencések gregorián lemeze. (Nem csoda, hogy a konferencia rendezését a madridi konzervatórium mellett a spanyol jogvédő iroda vállalta.) Lehetett azonban egy másik, szakmai szándék is a háttérben: lendületet adni a még csak most ébredező gregorián mozgalomnak és kutatásnak. Bár a konferenciának igen elegáns védnöki kara volt (benne a királynő éppúgy, mint a madridi érsek), a szakmai szervező a spanyol gregorián-kutatás egyetlen jól ismert alakja, *Immanuel de la Cuesta* volt (épp most jelent meg egy nagyon hasznos katalógusa a középkori spanyol zenei kéziratokról).

A konferencia félnapjainak témái a következők voltak: a gregorián és a népzene (néhány nagyon szép melizmatikus népi felvétellel!); a gregorián népszerűsége a szociológus szemével; a gregorián regionális változatainak kutatási helyzete; a gregorián és a mai zeneszerző; a gregorián a mai egyházban; a gregorián és a középkori többszólamúság; a gregorián előadásmódja. A konferencia zárónapján talán furcsán szerzői jogi kérdéseket is megtárgyaltak (milyen jogi védelem jár kódexekből való átiratoknak, copyright alá esik-e, ha valaki

gregorián kiadásban előadói javaslatokat alkalmaz, stb.); majd végül de la Cuesta kórusa énekelt egy órás koncertet (elég jellegtelen és fakó előadásban...)

A konferencia legérdekesebb ülése a kutatások közt tallózó, nemzetközi összetételű „kerekasztal” volt (amerikai, francia, német, magyar részvevővel). Az ülésszakok többségén azonban egy elég kezdetleges és iskolázatlan spanyol (kisebb részben olasz) előadó-gárda szerepelt – önképzőköri szinten. Különösen csüggesztő és sivár volt a „Gregorián az egyházban” című *round table*. A madridi szeminárium liturgiáitára elmondta, hogy csak ez évtől kezdenek egyáltalán éneket tanítani a papnövendékek (ezen, s néhány kegyes közhelyen túl más mondanivalója nem is volt). Egy zeneszerző hevesen fejtegette, hogy a gregoriánt az egyházból ki kell kergetni, mert azt a nép nem szereti, bezzeg az ő műveit. Vigasztalásul szolgált, hogy az az előadás, mely a magyar tapasztalatokat – elvi megokolásukkal együtt – ismertette, sokak körében keltett rokonszenvező figyelmet. Azt a tanulságot szűrhattuk le, hogy bármennyit szidjuk az elmúlt negyven évet, itt történtek olyan pozitív dolgok, melyekkel messze elébe vágunk a híres Nyugatnak, s ezekben inkább nekünk kell vállalnunk a tanár szerepét, mintsem hiszékenyen utánuk mennünk. *Dobszay László*

XVIII. századi magyar egyházzenei művek újra-bemutatója – II.

Folytatódik, s remélhetőleg sorozattá nő az a kezdeményezés, amely a XVIII. századi magyarországi egyházzeneszerzésnek az utóbbi évtizedekben-években feltárt emlékeit (sokszáz kompozíció!) kívánja templomi környezetben, koncert formájában bemutatni és az egyházzenei gyakorlat számára is felajánlani. A magyar zenei közvélemény a közelmúltig csupán Esterházy Pál *Harmonia caelestis*-ét tartotta számon – azóta kiderült, ő modern értelemben nem annyira szerzője, mint inkább összeállítója, megbízója volt a gyűjteménynek. A MTA Zenetudományi Intézetében folytatott feltáró és a következő években a Magyar Zenetörténet III. kötetében már összegzéshez is vezető munkálatok első hangzó eredménye nagyon szerencsés felütés volt: Istvánffy Benedek kisebb egyházi műveinek a Schola Hungarica általi újra-bemutatója, majd lemezfelvétele egy kiváló képességű zeneszerző fölfedezését jelentette – hozzá hasonlóan tehetséges kismestert azóta még nem ismerhettünk meg. A sort folytatta a Budapesti Tomkins Énekegyüttes Bengráf József és mások műveinek előadásával. A Schola Hungarica 1994-ben

újabb Istvánffy-misést szóltaltatott meg, s lapunk előző számában (118–120) Werner, Patzelt és Zimmermann egyházzenei kompozícióinak előadásáról számolhattunk be.

1995. április 1-én este – ugyan szerényebb létszámú hallgatóság előtt – a Belvárosi főplébániatemplomban újabb Werner- és Istvánffy-művek mellett Ignaz Kunath darabjai hangzottak el. Előadták: az *Erdődy Kamarazenekar* (koncertmestere, egyben a sorozat „motorja”, *Szefcsik Zsolt*), a *Cantus Corvinus Énekegyüttes* (művészeti vezetője *Klembala Géza*, aki ezen az estén a *continuo*-t is játszotta), *Hamvasi Szilvia* (szoprán), *Bárány Péter* (alt), *Pásztai Károly* (tenor), *Benkő Pál* (basszus), a koncerten közreműködő kórus szólistái; vezényelt *Héja Domonkos* főiskolai hallgató. Az ingyenes hangversenyt a Thermotechnika Kft, a Fair Alapítvány, a Corvinus-Triola Alapítvány és az MTA Zenetudományi Intézete támogatta.

Ismét a *Farkas Zoltán* zenetörténész által írt kísérőtanulmányból idézünk:

„Tizenkilenc Werner-oratórium maradt fenn, melyeket minden év nagypéntekén adtak elő Kismarton különböző templomaiban.

A nagypénteki oratórium-előadások (a *sepolcro-k*) hagyományát a bécsi udvar zenéletének gyakorlatából vette a zeneszerző. Werner oratóriumait – a bécsi gyakorlatnak megfelelően – valószínűleg szcenikusan adták elő, ugyanakkor témájuk nem minden esetben kapcsolódott Krisztus szenvedéséhez. Számos ótestamentumi tartalmú mű (Judith, Absolon, Joseph, Esther, Job, Adam, David, Daniel, Debora) mellett allegorikus szereplőkkel benépesített cselekménnyel is gyakran találkozunk. E csoporthoz tartozik a *Der gute Hirt* (A jó pásztor) című oratórium is, melyet 1739. március 28-án mutattak be a kismartoni kastély kápolnájában felállított szentsírnál. Az újszövetségi példázatból merítő cselekmény szereplői: az elveszett bárány, a jó pásztor és a zarándok.

Az oratórium vonószekarra és basso continuo-ra írt előjátéka Werner kedvelt hangszeres formáját mutatja: a lassú bevezetést gyors fúga követi. A nyitó Adagio a későbarokk zene számos közhelyétől se mentes, ám hatásos bevezetés, mely a visszhang-hatás gyakori alkalmazásával alapozza meg a mű ünnepélyes hangvételét. Az Allegro-szakasz fúgatémája – a maga szekvenciázó skálameneteivel – a barokk és a koraklasszika közötti átmeneti korszak tipikus terméke. Werner a fúgás szakaszok közé gyakran illeszt csupán a két hegedűt foglalkoztató közjátékokat. A fúga végén, néhány ütem erejéig visszatér az Adagio akkordikus szerkesztése és patetikus hangja.”

A koncert nyitányaként Gregor Joseph Werner *Der gute Hirt* oratóriumának előjátéka hangzott el, melyet két Kunath-ária követett.

„Kunath Ignác életéről meglehetősen keveset tudunk. 1747 szeptemberétől a győri székesegyház zenekarának kürtöse volt, de csak 1751-ig szerepel a székesegyház muzsikusainak névsorában. A Győr melletti püspöki falu, Győrsziget lakosa volt – ezt a győrszigeti katolikus plébánia halotti anyakönyve is bizonyítja, melynek 1748. augusztus 18-i bejegyzése hatéves kisfiának haláláról tudósít. A győri székesegyház kottatára 21 kompozícióját őrzi, melyek többsége szólóhangra, két hegedűre és orgonára írt ária. A fennmaradó művek közt egy Szent Teréz-dialógust, egy *Dixit Dominus*t és Magnificatot találunk. Számos partitúrán az előadásra vonatkozó dátum is szerepel. Mivel az első bejegyzés 1716-ból való, feltételezhetjük, hogy Kunath nagyjából egykorú lehetett a zenekar akkori Kapellmeisterével, Mechner Andrással, aki 1711-től 1765-ig állt a székesegyházi muzsikuskok élén.

Kunath műveinek szövege jórészt a győri karmeliták ünnepeihez alkalmazkodik (ld. például a „De Beata Virgine Maria de monte Carmelo et Monialibus” vagy a „De Beata Virgine Maria Carmelitana” feliratú áriát). Kunath zenei stílusánál aligha lehetne egyszerűs-

bet elképzelni a kor egyházi zenéjében. A hangszeres ritornellek egyetlen énekes strófát kereteznek. Az áriák a koraklasszika derűs, minden harmóniai bonyodalomtól mentes hangján szólalnak meg. A zenei stílus naívsága az alkalmi dicsőítő szövegekkel harmonizál. A Boldogságos Szűz Máriát köszöntő ária szopránszólóra, a Nepomuki Szent Jánost ünneplő tétel pedig altszólóra íródott.”

A hangversenyt Istvánffy Benedek második fennmaradt miséje zárta.

„Istvánffy Benedek (1733–1778) a magyar zene-történeti kutatások legjelentősebb felfedezettje az utóbbi másfél évtizedben. Istvánffy nemcsak azért érdemel különös figyelmet, mert a korabeli Magyarországon működött – főként osztrák, német, sziléziai, cseh, morva vagy olasz – egyházi zeneszerzők sorában szinte az egyetlen magyar származású muzsik (s ráadásul valószínűleg a magyar művelődéstörténetben a XVI. század óta fontos szerepet játszó nemesi család sarja), hanem mindenekelőtt zeneszerzői tehetsége biztosít számára kiemelt helyet a magyar zene-történetben. Mindössze tíz műve maradt fenn, melyeket a győri székesegyház és a soproni Szentlélek-templom kottatára őrzi. Hét kisebb egyházi kompozíciója az MTA Zenetudományi Intézete *Musicalia Danubiana* sorozatának 3. köteteként jelent meg modern kiadásban 1984-ben, s ugyanekkor lemezfelvételre is került a Schola Hungarica előadásában (SLPD 12733). 1774-es nagymiséjét az 1994-es Tavaszi Fesztiválon ugyancsak a Schola Hungarica adta elő. E mű partitúrája 1995-ben jelent meg a *Musicalia Danubiana* sorozat 13. köteteként. A hangversenyünkön megszólaló *Szent Benedek-mise* modern kiadásban még nem jelent meg, s előadása a mű XX. századi bemutatója. A tizedik Istvánffy-mű egy különálló Glória-tétel, melyet Werner egyik miséjéhez illesztett a zeneszerző. Werner fontos szerepet játszott Istvánffy zeneszerzői fejlődésében. Nem tudjuk, ténylegesen tanítványa volt-e a kismartoni mesternek, mindenesetre igen alaposan tanulmányozta műveit. A fent említett misén kívül Werner himnusz-sorozatát is kiegészítette néhány hiányzó ünnepi tétellel, s e himnuszokban az idősebb mester régiesebb stílusához alkalmazkodott. Istvánffy Szent Benedek-miséje kevésbé monumentális, mint a másik, Zichy püspök 1774-es aranymiséjéhez írt kompozíciója, de szerényebb méreteivel is a kor magyarországi egyházzenei termésének legjavához tartozik. A komponálás és az előadás dátumát nem ismerjük: bizonyos stílusjegyek alapján valószínűsíthető, hogy a két kompozíció közül a Szent Benedek-mise a korábbi. A mise legjellemzőbb vonásai közé tartozik az énekszólamok természetes vonalvezetése, a két hegedű szólamának virtuozitása, mely a

korabeli bécsi mise-repertoárból veszi mintáját, s a gyakori imitációs szakaszok. A partitúra legkiemelkedőbb részletei: a c-moll *Qui tollis*, melyet érdekes kromatikus fordulatokkal fűszerezett hegedű-közjátékok tagolnak, az

orgonaszóval és kürtök tónusával ékes *Et incarnatus est*, és a *Sanctus*, melynek első ütemei valóságos harmóniai labirintust járnak be." (Farkas Zoltánnak a hangverseny mellékleteként írott ismertetése nyomán.)

A baptista egyházzenei élet hírei

Elkezdődtek az új gyülekezeti énekeskönyv előkészítő munkái. A jelenleg használatos énekeskönyv 1960-ban jelent meg, s mivel a baptista gyülekezeti énekeskönyvek gyakorlatában jellemző az új igényeknek megfelelő, generációkénti újragondolás, kívánatosnak, sőt haszthatatlannak látszik az átdolgozás és az énekeskönyv megjelenítése két-három éven belül. S mert az a szerencsés körülmény áll fenn, hogy az akkori szerkesztők egy része még ma is aktív, a folyamatosság biztosítva van. Jelenleg az első plenáris ülésre készíti elő a koncepciót – mind a jelenlegi anyag módosítására, mind az új anyag felvételére – zenei vonatkozásban *Beharka Pál*, szövegi tekintetben *Jobbágy István*.

A hagyományos nyári egyházzenei tanfolyamot június 27. és július 9. között 110 hallgató részvételével, 15 tanár irányításával az újpesti baptista templom termeiben tartották. Az idei nyári tanfolyam időpontja: június 26. – július 8.

A Budapest-Wesselényi utcai templomban az egyházzenei keretében évközi orgonaoktatás folyik *Lukács Géza* orgonaművész vezetésével és mintegy 15 fő részvételével.

1994 novemberében 40 gyemekkel, *Oláh Gáborné* vezetésével újraszerveződött a baptista

központi gyermekkar. A kórus elsőrendű feladata a gyermekénekeskönyv (1981) anyagának mintaszerű bemutatása, másodsorban gyermekkar művek előadása.

A központi énekkar (vez. *Oláh Gábor*) 1994. évi föllépesei és szolgálatai: közreműködés az ökumenikus Palestrina-megemlékezésen a Mátyás-templomban április 19-én, június 4-én jótékonyági hangverseny a pilisi állami nevelőintézet javára a helybeli református templomban, augusztus 6-án élő közvetítés a Rádió 22-es stúdiójából, augusztus 17-én az amerikai-magyar musica sacra-napokon hangverseny, augusztus 19-én a József Attila gimnáziumban közreműködés az európai nők keresztény ökumenikus fórumán, október 30-án közreműködés a pesti Vigadóban a Protestáns napok alkalmával, november 19-én rádiófelvétel baptista egyházi műsorhoz, december 3-án a péceli zeneiskola bérletsorozatában Bach *Magnificat*-ja és más egyházzenei művek előadása, december 10-én jótékonyági hangverseny a pestszentimrei általános iskolában. Továbbá 1995. február 4-én a pestszentimrei művelődési házban jótékonyági hangversenyen a kórus Bach János-passióját adták elő.

Beharka Pál

Hírek Erdélyből

In memoriam deportationis (1945. január 13.)

Az erdélyi szászság 50 évvel ezelőtti deportálásának emlékére ökumenikus emlékestintézetet tartottak a brassói evangélikus Fekete templomban 1995. január 13-án. Ennek keretében Mozart Requiemje hangzott el. A brassói és a nagyszebeni Bach-kórusokat valamint a Brassói Filharmónia zenekarát *Eckart Schlandt*

vezényelte. Szólót énekelt: *Bianca Manoleanu* (szoprán), *Ingeborg Acker* (alt), *Szilágyi Zsolt* (tenor), *Gheorghe Roju* (basszus). A megemlékezést megismételték január 20-án a nagyszebeni katolikus plébániatemplomban, ekkor a Nagyszebeni Filharmónia zenekara működött közre, vezényelt *Kurt Philipp*. (x)

Orgonás szeminárium Brassóban

Idén június 29. és július 9. között orgonás előadói tanfolyam lesz a brassói Fekete templomban a templom orgonistájának, *Eckhart Schlandt*nak vezetésével. Részvételi díj 50 000 lej (kb. 3500 Ft). Jelentkezési lapok az alábbi

címen igényelhetők: Universitate „Transilvania” Brasov, Facultatea de Muzica, RO-2200 Brasov, str. Andrei Saguna nr. 2. Jelentkezési határidő: június 15.

(x)

Kórustalálkozó Kilyénfalván

A gergyói kórusok szokásos tavaszutói találkozójukat idén május 20-án Kilyénfalván tartják. (x)